

Bli kjent tur til Nes kirkeruiner, onsdag 25. mai 2022 kl. 18.00

Tom Halvorsen fra Romerike historielag var omviser og historieforteller for de 19 som var møtt fram.

I **førkristen tid** var det en offerplass på stedet. Store Nes var et sentralt sted i bygda, ja faktisk et stort veikryss! Trafikken foregikk mye til vanns, og her møttes Glomma og Vorma. En stokkebåt ble funnet i 1997 nær Bingsfoss. Båten er 11 meter lang og 0,7 meter bred, datert til ca. 175 år før vår tidsregning. Dette er Norges eldste båt funn. Bygging av en slik båt krevde et samfunn. Båtbyggerne måtte ha forpleining. Totalt i Norge var det ca. 200 000 innbyggere på den tiden.

Før Åsa-troen med ofring til gudene trodde folk at alt i naturen hadde sjel. Ved Store Nes var det sannsynligvis offerplass, stedet var et senter for tro. På 900-tallet kom **kristendommen** til landet, først langs kysten. I innlandet var det mye skepsis blant konservative bønder. Blotning var gjerne et kvinneansvar og det er mulig det var en seremonihall på stedet.

Olav Haraldsson (den hellige) for forbi her i 1017. Han var ikke nådig i sin kristning av landet, og det var ikke uvanlig at de som protesterte fikk kuttet av en hånd eller fot! Trolig ble det bygget en liten kirke i tre (stavkirke?) først. Olav Haraldsson bestemte i Eidsivating at det skulle bygges 3 kirker i stein i distriktet. En av dem ble bygd her ved elvemøtet i Nes. De to andre i Ullensaker og Sørum. Bare sistnevnte kirke står fortsatt.

Kirken i Nes ble bygd på 1100-tallet som en langkirke i romansk stil og ble senere påbygd flere ganger. 1100- tallskirken besto av et smalt skip og apsis, som man i dag kan se rester av i bakken. På 1200-tallet ble koret utvidet til et rektangulært kor, som var noe smalere enn skipet. På 1300-tallet ble koret ytterligere utvidet, slik at kirken ble en rektangulær langkirke. Kirken ble satt i brann i 1567 under en krig mot svenskene, men ble senere gjenreist. I 1697 ble den utvidet til en korskirke. Kirkebakken var et veldig viktig sted for informasjon. Her møttes folk og utvekslet nyheter.

Nes kirke brant ned i 1854 etter et lynnedslag og ble på grunn av rasfare ikke gjenoppbygd på sin daværende plass, men flyttet ca. 2 km vekk fra Glomma og Vorma. Noe av inventaret fra den gamle kirken ble reddet under brannen og befinner seg i dag i kirka som sto ferdig i 1860. Den ble bygd nær dagens E16, et par kilometer unna den gamle kirka.

Kongeferder ved Nes. Kong Fredrik 4. kom via Vinger til Nes sammen med Peter Wessel (Tordenskiold) og seilte videre til Blaker skanse. Håkon Håkonsson (konge 1217-1263) var birkebeiner, overnatta på Fyri og var her på messe. Det var kamper mellom kongemakta og opprørere (baglere eller ribbunger) på den tida. Det var blant annet et slag ved Vingersjøen.

Ras har rammet området flere ganger. I 1725 tok et leirras 2 Ullershov-garder og flere omkom. I 1728 gikk et nytt ras og flere kister forsvant i leirmassene. I 1735 raste nesten hele tangen ut. Nes prestegard lå rett utenfor nåværende gjerde rundt kirkeruinene. Etter siste raset ble eiendommen Disen tatt i bruk som prestegard.

En **skanse** ble bygd rundt kirken ca. 1775. Den var stjerneformet, hadde gressvoll og palisade. Tom Halvorsen fortalte at da han var 12 år i 1958, var det **utgravninger** her ved Sigrid og Håkon Christie. Tom fikk bidra og brukte børste og skje. Han møtte opp hver dag og en livslang interesse for historien ble vekket. Han fortalte også at hans slektninger ble gravlagt her – i alle tider. Under utgravningene fant de døpefonten, en Johannesfigur og mange mynter. Pengene var gjemt i kirka for å bringe lykke.

Presten Jens Colstrup kom hit til Store Nes i 1677. Ny forordning om kirkebok trådte i kraft og det første han skrev inn i den nye kirkeboka var begravelse av kone, to barn og en tenestegutt etter en brann. I de første kirkebøkene ble alt skrevet inn sammenhengende uansett hva slags type handling det dreide seg om. Colstrup var datidens PST-sjef. Han kom fra Uddevalla og fikk Store Nes av kongen og hadde mange spioner. Han døde i 1720.

Fra inngangen i vest til koret i øst

En annen kjent prest her var Jacob C. Finckenhagen. Han var prest i Nes fra 1800 – 1837. Han hadde vært prest flere steder før og døde som jubelolding (tjenestegjort i 50 år).

Gamle Nes og Nes kirkeruiner ble valgt som tusenårssted i Nes kommune.

I 2006 innvilget riksantikvaren søknad om å bygge et **klokketårn** ved Nes kirkeruiner. Klokka i det nye tårnet er fra Ingeborgrud kirke.

Etter at Tom Halvorsen hadde fortalt historien om Nes kirkeruiner tok vi en omvisningsrunde rundt kirken.

Til slutt koste vi oss med varm kaffe og kjeks i det kalde maiværet. Tusen takk til Tom for en flott kveld! Tror jeg har alle fram møtte med meg i at vi hadde en lærerik og fin kveld.

Tekst og bilder av Aud Sættem Johnsen